

Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. Commissie OCW
Postbus 20017
2500 EA Den Haag

Datum: 28 september 2022

Geachte leden van de commissie onderwijs,

Op 6 oktober spreekt u met ministers Wiersma en De Jonge over onderwijshuisvesting. In aanloop hiernaartoe vragen wij graag uw aandacht voor het volgende.

Op 21 december 2021 heeft minister Slob zijn beleidsreactie op het IBO rapport *‘Een vak apart, een toekomstbestendig onderwijshuisvestingstelsel’* naar de Kamer gestuurd (35925 VIII nr. 144). Minister Wiersma heeft in de beantwoording van de vragen hierover (35925 VIII nr. 166) aangegeven dat hij deze beleidsreactie onderschrijft.

Het IBO-rapport

In dit rapport wordt de zorgwekkende staat van veel schoolgebouwen geschetst waarin onze leerlingen les krijgen en onderwijspersoneel werkt. De noodzaak voor het maken van een forse inhaalslag en voor extra investeren in schoolgebouwen wordt erkend. Deze erkenning lezen we ook terug in de beleidsreactie. De VNG, PO-Raad en VO-raad zien hierin een belangrijke stap naar een gezonde, passende en duurzame leer- en werkomgeving voor alle leerlingen en leraren.

De knelpunten die het IBO-rapport schetst herkennen wij. In aanvulling hierop en met in het achterhoofd de beleidsreactie van de minister, pleiten wij voor:

1. *Erkenning van de noodzakelijke inhaalslag en ruime betekenis van verouderde voorraad*
Belangrijk is dat er een inhaalslag wordt gemaakt in vernieuwing, waarbij voor ons de verouderde voorraad niet (alleen) gaat over de leeftijd van de gebouwen, maar over de gebouwen die het minst geschikt zijn voor het geven van goed onderwijs.
2. *Direct starten met de aanpak van extra schoolgebouwen op basis van al bestaande overzichten* en geen tijd te verliezen met eerst een uitgebreide inventarisatie.
3. *Conform de aanbeveling in het IBO-rapport te investeren in het integraal op orde brengen van de verouderde voorraad.* Deze investeringen zijn noodzakelijk voor onderwijsfunctionaliteit, gezond binnenklimaat, inclusie en verduurzaming.
4. *Lokaal doen wat lokaal kan*
Alhoewel de wens van een op onderdelen centrale aanpak begrijpelijk is, vinden wij het cruciaal dat er op lokaal niveau draagvlak is. Ook vinden wij dat er goede aansluiting gevonden moet worden bij de lokale of regionale situatie.

5. *Eenduidige verantwoordelijkheden*

Het is belangrijk dat er een duidelijkere verdeling van de verantwoordelijkheden voor onderwijshuisvesting tussen gemeenten en schoolbesturen komt.

6. *Extra bekostiging door het Rijk*

Om te kunnen voldoen aan de huisvestingsopgave moet er extra worden geïnvesteerd, ook het IBO onderschrijft deze noodzaak. Extra geld is noodzakelijk om schoolbesturen en gemeenten de ambitie van goede en gezonde scholen te laten realiseren.

De manier waarop het geld beschikbaar wordt gesteld hangt ook sterk samen met de mogelijke verdeling van de verantwoordelijkheden. Idealiter worden over verantwoordelijkheden en bestedingen van middelen in een Integraal Huisvestingsplan (IHP) afspraken gemaakt.

7. *Standaardisatie vanuit de praktijk*

Wij pleiten voor standaardisatie waarbij voldoende eigenheid bij individuele schoolgebouwen blijft en die niet van bovenaf wordt opgelegd.

In de bijlage op de volgende pagina's lichten we bovenstaande punten inhoudelijk nader toe.

Tot slot

Nogmaals willen wij onderstrepen wat in het IBO staat: eerst de basis op orde en de verouderde voorraad aanpakken, met extra middelen. Spoed is vereist en er is echt extra geld nodig om gemeenten en schoolbesturen de ambitie van goede en gezonde scholen te laten realiseren.

Graag zetten wij, samen met het Parlement en de Rijksoverheid, snel stappen om alle schoolgebouwen te laten voldoen aan de eisen van deze tijd.

Met vriendelijke groet,

Freddy Weima
Voorzitter PO-Raad

Henk Hagoort
Voorzitter VO-raad

Leonard Geluk
Algemeen Directeur VNG

Bijlage

1. Erkenning van de noodzakelijke inbaalslag

De afgelopen jaren hebben de nodige onderzoeken¹ aangetoond dat veel schoolgebouwen in Nederland aan vernieuwing toe zijn. Het IBO-rapport onderstreept deze noodzaak. De aanbevelingen om de basis op orde te brengen en de verouderde voorraad aan te pakken met een financiële impuls, kunnen we daarom grotendeels onderschrijven. Aan deze aanbevelingen zit wel een aantal uitwerkingsvragen.

De belangrijkste uitwerkingsvraag is wat we verstaan onder de verouderde voorraad. Voor ons vallen alle schoolgebouwen hier onder waar volgens de huidige én voorzienbare standaarden² nu geen functionele, gezonde, duurzame en passende leer- en werkomgeving zijn. De verouderde voorraad gaat dus niet (alleen) over de leeftijd van de gebouwen, maar over de gebouwen die het minst geschikt zijn voor het geven van goed onderwijs. De beleidsreactie van OCW op het IBO rapport onderschrijft dit. We willen bovendien voorkomen dat tijdens de aanpak van deze slechte gebouwen, andere schoolgebouwen verouderen. Daarom is het noodzakelijk dat schoolbesturen en gemeenten op lokaal niveau³ kunnen bepalen welke schoolgebouwen de impuls het hardste nodig hebben, aan de hand van bredere kwaliteitscriteria dan enkel de technische staat van het gebouw⁴. Het Integraal HuisvestingsPlan (IHP) is hiervoor het geschikte instrument.

2. Direct starten met de aanpak van de extra schoolgebouwen op basis van bestaande overzichten

In zowel het IBO als in de beleidsreactie wordt voorgesteld om te starten met het in kaart brengen van de huidige gebouwenvoorraad. Veel gemeenten en schoolbesturen hebben al goed zicht op de staat van de schoolgebouwen en de urgentie van nieuwbouw of renovatie. Om geen tijd te verliezen met eerst een uitgebreide inventarisatie, stellen wij voor om te starten met aanpakken van extra schoolgebouwen op basis van deze bestaande overzichten.

3. Investeren in het op orde brengen van de verouderde voorraad

In de aanbeveling van het IBO rapport om de verouderde voorraad aan te pakken staat dat een

---

¹ Niet uitputtend overzicht: Algemene Rekenkamer (ARK). (2016). Schoolgebouwen primair en voortgezet onderwijs: de praktijk gecheckt. Den Haag: Algemene Rekenkamer.

Doorn, W. van. & Mikkers, J. (2019). Binnenmilieu op scholen; een frisse school vraagt om een lange adem. Epidemiologisch Bulletin, 54(1&2), pp. 27-28

HEVO. (2018). Concretisering huisvestingsvoorstel PO-Raad, VO-raad en VNG. 's-Hertogenbosch: HEVO

McKinsey & Company. (2020). Een verstevigd fundament voor iedereen; een onderzoek naar de doelmatigheid en toereikendheid van het funderend onderwijs (primair en voortgezet). Amsterdam: McKinsey & Company, Inc.

² Bijvoorbeeld: het bouwbesluit vereist nu dat schoolgebouwen voldoen aan de eisen voor Bijna Energie Neutrale gebouwen (BENG), terwijl te voorzien is dat over niet al te lange tijd deze eisen verhoogd worden naar Energie Neutrale Gebouwen (ENG).

³ Of regionaal niveau als de opgave zich daartoe leent, bijvoorbeeld in gevallen van krimp, of het voorzien in (voortgezet) speciaal onderwijs of residentieel onderwijs.

⁴ Bijvoorbeeld ontleend uit het [Kwaliteitskader onderwijshuisvesting po/vo](#)

financiële impuls nodig is voor het op orde brengen van deze voorraad, o.a. voor het voldoen aan klimaateisen. In de [Sectorale routekaart voor verduurzaming van schoolgebouwen po/vo](#)⁵ hebben wij geschetst welke extra investeringen daarvoor nodig zijn in de komende 30 jaar. Het IBO onderschrijft dat hier 730 miljoen euro (prijspeil 2019) per jaar extra voor nodig is. In de beleidsreactie wordt geschetst dat er voor een periode van vier jaar 2,9 miljard benodigd is, waarmee circa 7% van het gebouwenbestand kan worden aangepakt. Het is voor de PO-Raad, VO-raad en de VNG van belang dat er ook aandacht is voor het perspectief na 2025, zodat de verhoging van het vernieuwingstempo gehaald kan worden. Het ter beschikking stellen van extra budget door het Rijk voor deze versnelling van de vernieuwing van de schoolgebouwen is cruciaal.

In de beleidsreactie wordt gesproken over het verkennen van cofinanciering door de gemeenten. Gemeenten investeren nu al in onderwijshuisvesting. Cofinanciering is alleen haalbaar als dit betrekking heeft op de budgetten die nu al voor onderwijshuisvesting worden ingezet. De huidige onzekerheid financiële positie van gemeenten na 2026 zet ook de budgetten voor onderwijshuisvesting verder onder druk.

Voorwaardelijkheid bij de keuze in de aanbevelingen

In het IBO-rapport adviseert de werkgroep als fundament voor een verbeterd stelsel het beleidspakket *Basis op orde* uit te voeren en stelt tevens dat het aanpakken van de verouderde voorraad noodzakelijk is. De constatering in de beleidsreactie dat het aanpakken van de verouderde voorraad van schoolgebouwen een noodzakelijke eerste stap is, onderschrijven we van harte. Daarna kan er worden besloten tot het meer ingrijpend geormerkt samenvoegen van budgetten of tot overgaan op meer standaardisatie in de scholenbouw:

“Dit pakket is ook noodzakelijk om de voorgestelde wijzigingen in de laatste twee pakketten te laten functioneren. Het probleem van de verouderde voorraad is namelijk niet direct opgelost als andere knelpunten worden aangepakt. Een verbetering of herziening van het stelsel krijgt een valse start en zal de verwachtingen niet waar kunnen maken als er geen *reset* plaatsvindt.”⁶

Wij benadrukken dat het *op orde brengen van de basis én de aanpak van de verouderde voorraad* voorwaarden zijn voor mogelijke stappen in de twee laatste, verdergaande beleidspakketten. Er kan pas sprake zijn van forse ingrepen in het stelsel als er voldoende bekostiging is om de schoolgebouwen op orde te brengen. Dit wil overigens niet zeggen dat er niet gesproken kan worden over de voorstellen in de laatste twee aanbevolen beleidspakketten.

4. Lokaal doen wat lokaal kan

In het IBO-rapport wordt op een aantal onderdelen een centrale aanpak vanuit de Rijksoverheid bepleit, zoals bij het in kaart brengen van het huidige schoolgebouwenbestand en de centrale

---

⁵ <https://www.vo-raad.nl/nieuws/routekaart-voor-duurzame-gebouwen-met-goed-binnenklimaat>

⁶ Pagina 44 van het IBO-rapport

bouwcatalogus. Wij begrijpen de wens om op rijksniveau op onderdelen te willen sturen en om een goed totaalbeeld te hebben. Het is echter cruciaal dat er op lokaal niveau draagvlak is en goede aansluiting gevonden wordt met de lokale of regionale situatie.

Ons inziens is het goed mogelijk met heldere afspraken tussen gemeenten, schoolbesturen én Rijk te komen tot een werkwijze waarbij meer centrale informatie ontleend kan worden uit de lokale IHP's. De sectorraden en VNG werken graag aan meer standaardisatie, gefaciliteerd door het Rijk.

5. Eenduidige verantwoordelijkheden

De VNG, PO-Raad en de VO-raad delen de wens om te komen tot een duidelijkere verdeling van de verantwoordelijkheden voor onderwijshuisvesting tussen gemeenten en schoolbesturen. Er moet wel perspectief zijn op de eindsituatie van de aanpak van de slechte schoolgebouwen voordat hier wijzigingen in mogelijk zijn. We willen voorkomen dat er een valse start gemaakt wordt in een nieuwe situatie. De wijze van organiseren van de verantwoordelijkheid voor onderwijshuisvesting moet aansluiten bij de lokale situatie.

6. Extra bekostiging

De belangrijkste stap die het Rijk moet zetten voordat we verder kunnen spreken over wenselijkheid, mogelijkheden en fasering van het oormerken van budgetten, is het voorzien in voldoende extra bekostiging voor onderwijshuisvesting om te kunnen voldoen aan de opgave zoals beschreven in de sectorale routekaart.

De wijze waarop het geld beschikbaar wordt gesteld hangt sterk samen met de mogelijke verdeling van de verantwoordelijkheden. Idealiter worden over verantwoordelijkheden en besteding van middelen in een IHP, opgesteld vanuit gelijkwaardigheid tussen gemeente en schoolbesturen, afspraken gemaakt. Hierbij wordt uitgegaan van de integrale kosten van de levenscyclus van een schoolgebouw.

Aan het oormerken van de budgetten kleven veel vragen, zoals hoe er omgegaan wordt met kleine onderhoudszaken als het budget in het geheel lokaal wordt belegd en hoe er omgegaan wordt met lopende kapitaallasten. Bovendien raakt een uitname uit het gemeentefonds de autonomie en beleidsvrijheid van gemeenten. Deze gevolgen moeten eerst goed in beeld gebracht worden.

7. Standaardisatie vanuit de praktijk

Wij zijn voorstander van standaardisatie waarbij er voldoende eigenheid bij individuele schoolgebouwen blijft. Standaardisatie in processen en bouwmethoden kan zorgen voor sneller en goedkoper bouwen van schoolgebouwen die voldoen aan de eisen van deze tijd. Het is geen kwestie of er gestandaardiseerd moet worden, maar vooral op welke wijze en wanneer.

Wij zijn er op tegen dat standaardisatie van bovenaf opgelegd wordt. Er is al een beweging van onderop waar de sector zelf de mogelijkheden verkent. Deze beweging verdient alle steun. Standaardisatie vanuit de sector zelf zorgt voor meer en snellere acceptatie en standaarden die goed aansluiten bij de praktijk. Het is daarom beter dat standaardisatie vanuit de sector zelf opkomt dan dat deze centraal wordt geregisseerd. Het is wenselijk als het Rijk dit proces *faciliteert*.

Ook hier onderstrepen wij wat in het IBO staat: eerst de basis op orde en de verouderde voorraad aanpakken, met extra middelen. Hier dient tempo op gemaakt te worden. Daarnaast maken we graag afspraken over hoe de sector met de extra middelen kan komen tot een meer programmatische aanpak van de onderwijshuisvesting, via het IHP.